

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.

השמחה - עיקר בעבודת ה'

חשיבותה של השמחה

על חשיבותה של השמחה בחיי האדם, אנו לומדים מהפסוק בתורה: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל" (דברים, פרשת 'כי תבא' כ"ח, מ"ז). משמע, שכל הקללות שבתוכחה באות על ישראל רק בגלל שלא עבדו את ה' בשמחה. ומשמע, שאם אדם יעבוד את ה' ויקיים את כל המצוות, אך יעשה את הכל ללא שמחה, יבואו עליו כל הקללות הכתובות בפרשה. ונראה, שכל משמעות עבודת ה' היא דווקא כאשר נעשית מתוך רצון, והרצון האמיתי בא לידי ביטוי אם האדם שמח בדבר. אך אם אדם אינו שמח בדבר, משמע שעושה זאת מתוך כפייה או אונס, וממילא אין בזה עבודת ה' כלל, וה' לא מעוניין כלל בעבודה כזו.

ונראה להוסיף, שהרי ידועה מעלתו המיוחדת של אברהם אבינו, בזה שחינך את בניו אחריו. וברור, שבכדי להעביר לבנים את הרצון ללמוד תורה ולקיים מצוות, צריך שהאבא יעשה זאת בשמחה. כי אם הבן יראה שהאבא עושה זאת ככפאו שד, הדבר לא ידרבן את הבן ללכת בעקבותיו. ולפי זה נראה לפרש, שכל הקללות יבואו על האדם, אם לא עבד את ה' בשמחה, כי בצורה כזו, לא יוכל להנחיל לבניו שימשיכו בדרכו, ואם הם לא ילכו בדרכו, ויעזבו את דרך ה', זו סיבה שיבואו עליו כל הקללות.

דרגת השמחה - נאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל". ויש מספר דרכים לפרש את המשמעות של הביטוי "מרב כל". רש"י מפרש: "מרום כל - בעוד שהיה לך כל טוב". ונראה להקשות, אם התורה התכוונה למשמעות של "ברב כל", א"כ מדוע כתבה התורה "מרב כל" עם האות 'מ', ורצתה שנבין שהכוונה ל - "ברב כל"? ועוד קשה, שהרי בפסוק הבא כתוב: "ועבדת את איביך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא ובעירם ובחוסר כל" עם האות - "ב", וא"כ גם כאן היה יכול לכתוב "ברוב כל"? אכן **הארי"י** ("ראשית חכמה", שער אהבה פרק י' אות ב') מפרש אחרת את המילים: "מרב כל" ואומר שמטרת האות 'מ' לתאר את **דרגת השמחה**, שצריך לשמח בשמחת המצווה, יותר מהשמחה שהיתה לך, אם היה לך - רב כל.

כיצד מגיעים לשמחה - ראשית חכמה: "ואופני קנות האדם שמחה בליבו הוא, כשיחשוב בטובת הבורא יתברך עליו, ויאמר בליבו: עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות שברא והמצאים כל הנמצאים הכל עבור האדם, והשגחתו הפרטית עלי, עם היות שלגדולתו אין לה תכלית וסוף, ישגיח על יתוש קטן כמוני, שאני נחשב לאין נגד גדולתו יתברך, להטיב עמי בטובות העולם הזה ובטובות העולם הבא".

עבדו את ה' בשמחה (תהלים ק', ב') - הפירוש המקובל הוא, שאת עבודת ה' יש לעשות בשמחה. ואפשר לשאול, שאם זה פירוש הפסוק, לכאורה היה עדיף לכתוב: "שמחו בעבודת ה'", שמשמעו שהעיקר היא עבודת ה', אלא שיש לעשותה בשמחה. אך את הנוסח המופיע בפסוק: "עבדו את ה' בשמחה", נראה שהעיקר היא השמחה, ובה עובדים את ה', נחלק את הפסוק לשניים, בחלק הראשון נאמר שיש לעבוד את ה', ובחלק השני מוסבר כיצד עובדים את ה' - בשמחה, וניתן ללמוד מכאן שעצם השמחה נחשבת לעבודת ה'.

נביא מדברי פרשנים שונים המציינים את חשיבותה של השמחה: א. לדעת **ר' חיים ויטל** (הקדמה ל"שער המצוות") - ה'שמחה' היא השרש שהכל נשען עליו, וגורמת שתשרה עליו רוח הקדש. ב. לדעת **ר' בחיי** - השמחה במעשה המצווה היא מצוה בפני עצמה, ויש לו שכר נפרד עליה. ג. לדעת **רמב"ם** (הלי' שופר וסוכה ולולב פ"ח ט"ו) השמחה בעשיית המצוות נחשבת לעבודה גדולה: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר (דברים כ"ח) "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב". ד. **רבנו בחיי** (דברים כ"ו, י"ב): "השקפה. מה שהזכיר לשון השקפה, ואינו נזכר בשום מקום אלא לפורענות, להורות כמה גדול שכר המצוה כשהיא בשמחה, שהיא מהפכת מדת הדין למדת רחמים". ה. **בעל התניא** ("ליקוטי תורה" פרשת תזריע ד"ה שוש תשיש) - גם אם אדם הוא עובד אלוהים, רק שהעבודה היא ללא שמחה וטוב לבב, מגיע לו העונש של ועבדת את אויביך. ומדוע עונש כל כך קשה? אלא שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ועל כן מגיע לו עונש, אלא ששמחת המצוה גורמת לשמחה גם למעלה, וגורמת למתק את הדינים, ואם אינו שמח, אז יקבל עונש על חטאיו.

הציווי על השמחה - לאחר שלמדנו על חשיבותה ומרכזיותה של השמחה בעבודת ה', יש לשאול - היכן התורה ציוותה אותנו על עבודת ה' בשמחה? הרי אין עונשין אלא אם כן מזהירין, ועונש מצאנו אך ציווי ואזהרה מניין? **ואולי**, אין כל צורך לצוות על השמחה, כי עבודת ה' ללא שמחה, אין לה כל משמעות. ואולי, כלל לא שייך לצוות על שמחה, כי שמחה היא רגש פנימי הנובע ממשמחה על דברים מסוימים שהוא שמע, או על דברים שהוא קיבל, והאדם נהנה מהם.

שמחה במצוות ובחגים - אמנם אנו לא מוצאים בתורה ציווי כללי על שמחה בשעת עשיית המצוות, אך אנו כן מוצאים ציווי על שמחה בחלק מן המצוות, כגון: א. **ארבעת המינים**: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים" (ויקרא כ"ג, מ"ז). ב. **חג השבועות**: "ועשית חג שבועות לה' אלהיך... ושמחת לפני ה' אלהיך" (דברים ט"ז, י" - י"א). ג. **חג הסוכות**: "חג הסכת תעשה לך... ושמחת בחגך... והיית אך שמח" (דברים ט"ז, י"ג - ט"ו).

שמחה על קבלת הטוב מה' - פרשנים מעירים, שמצוות השמחה ברגלים מופיעה רק בחג השבועות ובחג הסוכות ולא בחג הפסח. ויש שמסבירים, שהשמחה לא קשורה לעצם החג, כי מדוע התורה לא מצווה עליה גם בחג הפסח? אלא קשורה לקציר והאסיף של הפירות, שנעשים באותה תקופה של השנה. **רבי יוסף בכור שור** אומר: "ושמחת לפני ה' אלהיך - לפיכך הזכיר כאן שמחה בשבועות ובסוכות, ולא בפסח, שעיקרו של פסח להזכרת הנס של יציאת מצרים, ועדיין אין זמן שמחות לקיסת התבואה, אבל בשבועות שהוא זמן קציר, זמן שמחה הוא, כדכתיב "שמחו לפניך כשמחת בקציר" (ישעיהו ט', ב'), וכל שכן סוכות שאספו הכל מן השדה".

שמחה על קבלת התורה - צרור המור מקשר את השמחה בחג השבועות למתן תורה: "ולפי שבמועד הזה ניתנה התורה, כתב בכאן ושמחת לפני ה' אלהיך... אבל בפסח לא נאמר בו שמחה, לפי שעדיין לא ניתנה התורה... ובשבועות אמר ושמחת, על שמחת התורה".

שמחה על לימוד התורה - על הפסוק: "ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך" (דברים ל"ג, י"ח). אומר **'אור החיים'** הקדוש שלמרות זבולון יוצא למסחר, אך יש לו סיבה לשמחה, כי בזכותו, יששכר יושב ולומד תורה.

שמחה בה' - לאדם יכולה להיות שמחה על עצם זה שיש ה' בעולם, בבחינת **שמחה בה'** גרידא. וכמו שאומר **'אור החיים'** הקדוש על הפסוק: "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך ולביתך" (דברים כ"ו, י"א): "דרך אומרו (תהלים קמ"ה, ט"ו) **"טוב ה'"**, ולהעריך על זה, אמר **"בכל הטוב"**, פרוש דבר הכולל כל הטוב, ואין זה אלא **הקדוש ברוך הוא שהוא מקור הטוב**. וכן במדרש **'שיר השירים רבה'**: "נגילה ושמחה בד' (שיר השירים א', ד'): **רבי אבין** פתח - 'זה היום עשה ה' נגילה ושמחה ב' (תהלים, קי"ח, כ"ד). אמר **רבי אבין** - אין אנו יודעים במה לשמוח, אם ביום אם בהקב"ה. בא **שלמה** ופירש - נגילה ושמחה בך - **בהקב"ה**. בך - **בישועתך**. בך - **בתורתך**. בך - **ביראתך**. אמר **רבי יצחק** - בך - **בכ"ב אותיות** שכתבת לנו בתורה, בי"ת שנים, כ"ף עשרים הרי בך" (פרשה א פסקה לא).

שמחה כשלעצמה - הכוונה לשמחה שלא קשורה דווקא לקיום תורה ומצוות, אלא שמחה שנובעת מדבר שהאדם רוצה אותו, וכאשר הוא מקבלו הוא שמח בו. ואולי אפשר לצרף לכאן את מה שמובא בשם **'הבעש"ט'** לפרש - 'ולשמחה מה זו עושה', שגם את היא שמח ב'שמחה' שמוגדרת - **'מה זו'** כלומר ללא ערך כי היא מן השפה ולחוץ, גם היא - **'עושה'**, שהיא עושה רושם בשמים.

במס' **פסחים** (ק"ט ע"א): "תנו רבנן חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל שנאמר **"ושמחת בחגך"**. במה משמחם? **ביין**. **רבי יהודה** אומר - אנשים בראוי להם, ונשים בראוי להן. אנשים בראוי להם - **ביין**. ונשים במאי? **תני רב יוסף** - **בבבל בבגדי צבעונין**, בארץ ישראל **בבגדי פשתן מגוהצין**. תניא **רבי יהודה בן בתירא** אומר - בזמן שבת המקדש קיים אין שמחה אלא **בבשר**, שנאמר: "וזבחת שלמים ואכלת שם, ושמחת לפני ה' אלהיך", ועכשיו שאין בית המקדש קיים, אין שמחה אלא **ביין**, שנאמר: **"ויין ישמח לבב אנוש"**.

וממסכת **תענית** ניתן לכאורה להוכיח את חשיבות **השמחה כשלעצמה**, ואף גדול כוחה לזכות את האדם בעולם הבא. מספרת הגמרא: **"רבי ברוקא** חוזאה הוה שכית בשוקא דבי לפט, הוה שכית **אלהו** גביה. אמר ליה - איכא בהאי שוקא בר עלמא דאתי? אמר ליה - לא... אדהכי והכי, אתו הנך תרי, אתי אמר ליה - הנך נמי בני עלמא דאתי נינהו. אזל לגבייהו, אמר להו - מאי עובדייכו? אמרו ליה - אינשי בדוחי אגן **מבדחינן עציבין**". (**תענית** כ"ב ע"א). רואים, שעצם זה שהם היו משמחים אנשים עצובים, דבר זה זיכה דווקא אותם בעולם הבא, דבר שלא היה ראוי לו אפילו אחד מתוך הקהל הגדול שבשוק. וצריך להבין, כיצד הם גרמו להם לשמחה? נראה, שאמרו להם איזה דבר חידוד (בלשוננו - **'בדיחה'**, וכמו שאמרו על עצמם שהם **'מבדחינן עציבין'**) וזה גרם להם לשמחה.

ואפשר לשאול, מהו העניין החשוב בלהיות **בשמחה כשלעצמה** שאינה קשורה באיזו שהיא דרך לה? וניתן לומר: **א. שמחה כבסיס** - סתם שמחה יש לה חשיבות רבה, כי היא יכולה לשמש **כבסיס לקיום מצוות וללימוד תורה, כי היא נותנת לאדם את הכח הנפשי והרצון לקיים דברים אלו, בעוד שאדם עצוב נמנע בדרך כלל מדברים אלו. ב. שמחה ללא סיבה** - יתכן, שיש ערך גם לשמחה ללא כל סיבה, כי ה' כיוצר האדם ורוצה בטובתו, רוצה שהאדם יהיה בשמחה, כי אדם ששמח - טוב לו, וה' יצר את העולם מתוך טובו.

ואולי ניתן למצוא רמז בתורה ל**שמחה כשלעצמה** שנאמר: **"ושמחת בחגך... והיית אך שמח"** (דברים ט"ז, י"ד - ט"ו). הפרשנים שואלים, מדוע בחג הסוכות נאמרה פעמיים מצוות השמחה. גם המילה **"אך"** צריכה הסבר, שהרי **"אך"** היא מילה הבאה בדרך כלל **למעט**. **רש"י** מסביר שלפי **פשוטו**, בפסוק: "והיית אך שמח" אין כפילות, כי אין כאן ציווי, אלא הבטחה של ה' שהאדם יהיה שמח.

וצריך להבין משמעות הבטחה זו שה' מבטיח לאדם שהוא יהיה שמח - במה הוא יהיה שמח? ואולי הכוונה שאם יהיה שמח בחג, אז ה' יגרום שישמח כל הזמן. ואם, זו כוונת **רש"י**, אז יש לנו מקור לרעיון, שה' רוצה שהאדם יהיה **'בשמחה כשלעצמה'**.

ולפי זה, אולי ניתן להסביר: **"ושמחת בחגך"** - זו השמחה המקושרת לחג, ואילו: "והיית אך שמח", כוונתה - שעל האדם יש ציווי שיהיה שמח **'שמחה כשלעצמה'** גם בלי קשר לחג. וזה פשר המיעוט המוקשה שבמילה **"אך"** - שהמילה באה למעט את ההקשר לחג או למצוות ולתורה, ולומר שאתה צריך להיות בשמחה לא רק **'בחגך'**, אלא גם בשאר ימות השנה, צריך להיות תמיד בשמחה כשלעצמה.

ועל דברי **שלמה המלך**: "וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם לא מנעתי את לבי מכל שמחה, כי לבי שמח מכל עמלי, וזה היה חלקי מכל עמלי" (קהלת ב', י'), אומר **'אבן עזרא'**: **"ושמחתי בעמלי היתה שכר יגיעתי והיא לבדה היתה חלקי"**. משמע, שלא מה שהשיג בעמלו היה חלקו, אלא דווקא השמחה כשלעצמה היתה חלקו.

שמחה בספרות החסידית - ידועה האמרה של **רבי נחמן מברסלב**: "מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד", וגם ממנה נראה שמתכוון לשמחה כשלעצמה, כי אם צריך להיות בשמחה תמיד, הרי לא בכל רגע יש לו סיבה מוצדקת לשמח, אלא אם נאמר שהכוונה לעצם השמחה. מובא בשם **ר' משה לייב מסאסוב** (**"ליקוטי יהודה"**): "בא וראה כי שרש ומקור כל החטאים הוא כאשר עבודת השי"ת אצלו היא ללא שמחה, וכאילו נכפתה עליו לעשותה, שהרי אם היה שמח בעבודת ה' על שזכה לעשות רצון קונו, לא היה נכשל בחטא כלל ונמצא **ששורש ומקור החטא הוא חסרון השמחה בעבודתו יתברך**. מובא בשם **ר' שמעון מיריסלוב** שכשיבוא משיח צדקנו, ישאלו אותנו אומות העולם - במה זכיתם לניסים ונפלאות כאלה? ואנו נשיב להם: **בזכות השמחה**, זהו שנאמר: "אז יאמרו בגויים - הגדיל ה' לעשות עם אלהי?" ועל זה עונים ישראל: "הגדיל ה' לעשות עמנו - היינו שמחים". כלומר, בזכות השמחה זכינו שה' הגדיל לעשות עמנו (תהלים קכ"ו, ב-ג). ובשם **ר' ישראל מרוזין** מובא שאמר - חוששני שפושעי ישראל מזומנים אף הם לחיי העולם הבא, משום שכל ימיהם שרויים בשמחה. ובוודאי שאין הכוונה לשמחה של מצווה. ובספר **'דגל מחנה אפרים'** (ליקוטים) מובא לפרש את הפסוק: "כי בשמחה תצאו" (ישעיה נ"ה י"ב), שעיי שמחה יוצאים מכל הצרות, ולצאת מאפילה לאור גדול. ועוד מובא בשם בעל - **'אמרי אמת'** שפסוק זה המובא בפרשת התוכחה על כך שלא עבדו את ה' בשמחה, ושה סיבת העונשים, הובא באמצע התוכחה. ועולה התמיהה - מדוע לא הובא או בתחילת התוכחה או בסופה? **ומתוך**, שפסוק זה מובא באמצע התוכחה, ללמד שאם בני ישראל היו מקבלים את התוכחה שעד כאן בשמחה, אז היתה נעצרת כאן, אך אם לא יקבלו אותה בשמחה אז היא תמשיך, כי קבלת הייסורים בשמחה ממתקת אותם. **השמחה סגולה לפרנסה** - בספר **'בוצינא דנהורא'** מביא בשם **ר' ברוך ממעז'יבז'** שהשמחה היא סגולה גדולה לפרנסה ברווח. והוסיף על כך רמז מהפסוק: "והיית אך שמח" שסופי התיבות הם - **'חת"ך'** שהוא שם קדוש המשפיע על הפרנסה כמו שיש לכוון בפסוק: "פוחת את ידך".

הטיעורים מתקיימים בזית הכנסת חניכי הישיבות - רח' מנחת שלמה 3 גני הדך פתח תקוה

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net